



Turizm Fakültesi Öğrencilerinin Çevresel Bilinç Düzeylerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma

Research to Examine the Level of Environmental Consciousness of Faculty of Tourism Students

ÖZET

Araştırmanın amacı, Turizm Fakültesi'nde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin çevresel bilinç düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmada nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup birincil verilere ulaşmada anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan çevresel bilinç düzeyi ölçeği ile katılımcıların; doğal kaynakları tasarruflu kullanıp kullanmadığı, hava, su, toprak ve genel olarak çevrenin temizliğine verdikleri önem, ekolojik denge ve doğal çevrenin geleceği gibi konulardaki düşünceleri öğrenilmek istenilmiştir. Anket formu katılımcılara, çevrim içi platformda anket uygulamalarına yönelik özel olarak hazırlanmış bir web sitesi aracılığıyla uygulanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden 184 öğrencinin 20 tanesi anket formunu eksik ya da hatalı doldurmuş, toplamda 164 adet kullanılabilir anket formu elde edilmiştir. Elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve verilerin analiz edilebilmesi için sosyal bilimler araştırmalarında kullanılan uygun bir istatistiksel analiz programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel bilgilere ilişkin frekans dağılım tablosuna ve hipotezlerin test edilebilmesi için farklılığın ölçülmesinde kullanılan bağımsız örneklem (t) ve tek yönlü varyans (F) analizi tablolarına yer verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, cinsiyet, medeni durum, yaş, annelerinin eğitim durumu, yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer ve çevre eğitimi dersi alıp almamalarına göre değişiklik göstermemiş, yalnızca babalarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre bilinci, Çevresel Bilinç Düzeyleri, Çevre Eğitimi

ABSTRACT

The aim of the research is to examine the environmental consciousness levels of undergraduate students studying at the Faculty of Tourism according to sociodemographic variables. Quantitative research approach was adopted in the research and survey technique was used to reach primary data. With the environmental consciousness level scale used in the research, it was aimed to learn the opinions of the participants on issues such as whether they use natural resources economically, the importance they give to the cleanliness of air, water, soil and the environment in general, ecological balance and the future of the natural environment. The questionnaire form was administered to the participants through a website specially prepared for questionnaire applications on an online platform. Of the 184 students who agreed to participate in the study, 20 of them filled out the questionnaire form incompletely or incorrectly, and a total of 164 usable questionnaires were obtained. The data obtained were transferred to the computer environment and an appropriate statistical analysis program used in social sciences research was used to analyze the data. In the analysis of the data, the frequency distribution table for descriptive statistical information and the independent sample (t) and one-way variance (F) analysis tables used to measure the difference in order to test the hypotheses were included. According to the results of the research, the environmental consciousness levels of undergraduate students studying at the Faculty of Tourism students did not show a significant difference according to their gender, marital status, age, mother's education level, the place where they spent most of their lives and whether they took environmental education courses or not, but only showed a significant difference according to their father's education level.

Keywords: Environmental Consciousness, Environmental Consciousness Levels, Environmental Education

GİRİŞ

İnsan varoluşundan itibaren çevre ile sürekli bir etkileşim içerisinde yaşamaktadır. İnsanın çevre ile ilişkisi sürekli gelişim gösterse de özellikle 1970'li yıllardan sonra şehirlerdeki nüfus yoğunluğunun artışı ve sanayinin önü alınamaz gelişimi insan-çevre etkileşiminin farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Salt üretime dayalı sanayileşme, hızlı ve plansız kentleşme ve bunlardan da önemlisi insanın, içinde yaşadığı çevreyi gelişigüzel ve sınırsızca tüketme isteği, insan ile çevre arasındaki ilişkinin çevrenin aleyhine bozulmasına ve çevresel sorunların derinleşmesine neden olmuştur (Erman, 2013). Çevresel sorunların artması, çevreye karşı duyarlılıkların artmasını ve çevre bilinci kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Çevre bilincinin ve bunun bir ürünü olarak çevreciliğin ortaya çıkışı 17. yy.'a kadar uzansa da gönüllülük esaslı çevreci kuruluşların geçmişi, doğanın bozulması sorununa bilimsel yayınlarda dikkat çekilmesi sonrası 20. yy.'ın ortalarına dayanmaktadır. Çevre sorunları konusunda toplumların bilinçlenme sürecini hızlandıran, başka bir deyişle

Yasin Bulut ¹
Ali Ilgaz ²

How to Cite This Article

Bulut, Y. & Ilgaz, A. (2025).
“Turizm Fakültesi Öğrencilerinin
Çevresel Bilinç Düzeylerinin
İncelenmesine Yönelik Bir
Araştırma”, Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences, 11(4): 328-337. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16455122>

Arrival: 15 May 2025

Published: 26 July 2025

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

¹ Arş. Gör., Kapadokya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye

çevreye karşı farkındalığın artmasına neden olan diğer etmenlerden bazıları ise hızlı sanayileşme sonucunda ortaya çıkan hava, deniz ve toprak kirliliği, enerji krizi, yaşam alanlarının daralması, büyük ölçekli kazalar, nükleer silahlı savaşın ortaya çıkardığı sorunlar, kentleşme ve devamında gelişen tüketim çılgınlığı ile kullan-at kültürü şeklinde sıralanmaktadır (Duru, 1995). Diğer taraftan, 21. yy.'da gelinen nokta itibarıyla çevreye ve doğaya verilen zararların önüne tam anlamıyla geçilememektedir.

Türkiye'de çevre kirliliği gelişmiş ülkelere oranla daha düşük düzeyli olsa da ekonomik kalkınma ve büyüme hamleleriyle sanayi ve kentleşmenin hızlanması neticesinde çevre ile ilgili sorunlar da artış göstermiştir. Artan çevre sorunları karşısında, yürürlüğe konulan yasal düzenlemelere rağmen, uygulamadaki sorunlar devam etmektedir (Gök ve Türk, 2011). Çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek için öncelikle insanların çevre davranışlarında değişiklik meydana getirebilecek çevre eğitime ve bununla bağlantılı olarak gelişebilecek çevre bilincine gereksinim bulunmaktadır. Topluma çevre bilincinin kazandırılmasına dönük olarak sağlıklı bir bilinçlendirme ve eğitim sürecinin yürütülebilmesi için öncelikle toplumda yaşayan bireylerin çevresel bilinç düzeylerinin incelenmesi gerekmektedir (Cansaran, 2014). Buradan hareketle, toplumun önemli bir kesimini oluşturan üniversite öğrencilerinin çevresel bilinç düzeylerinin incelenmesinin konuya ilişkin alan yazınına katkıda bulunacağı öngörülmüştür. Yapılan tarama sonucunda, üniversite öğrencilerinin ve özelde de turizm fakültesi öğrencilerinin çevresel bilinç düzeylerinin ölçülmesine yönelik literatürde sınırlı sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Araştırmada, iki devlet üniversitesinin Turizm Fakültesi'nde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin çevresel bilinç düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çevre Bilinci

Çevre bilinci; doğanın anlaşılması, sevilmesi ve ona saygı ile yaklaşılması ve belki de en önemlisi doğanın öneminin farkında olacak şekilde bir davranış sergilenmesidir. Çevre bilincinin geliştirilmesi için öncelikle doğanın ve doğada var olan dengenin öneminin çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Daha sonra, doğanın varlığını sürdürebilmesi için korunması ve geliştirilmesinin gerekliliği bilimsel kanıtları ile ortaya konulmalıdır. Bilinç düzeyinin artırılarak istenilen bilinç düzeyine erişilebilmesinde; doğal güzelliklerin oluşma ve doğadaki hassas dengenin korunma süreci, dışarıdan yapılan birtakım müdahalelerle doğal dengenin bozulması neticesinde ortaya çıkan veya çıkması muhtemel olumsuz sonuçların neler olabileceği gibi hususlara ilişkin eğitimler verilmesi önem arz etmektedir (Palmer, 1998). Çevreyi koruma bilincinin önce insanlarda düşünsel olarak kabul görmesi, duygusal olarak olumlu duyguların geliştirilmesi ve bu duyguların davranışa dönüşmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çevreyi koruma bilincine sahip olmuş bireyler ise alışveriş ve tüketim gibi günlük yaşamlarında yer alan her türlü eylemlerinde bu bilinçle yaşamlarına devam edeceklerdir (Gök ve Türk, 2011).

Çevre bilincinin sağlanmasıyla, çevre hakkında bilgi düzeyinin artırılması, çevreye yönelik sağlıklı bir tutumun ve çevreye yararlı davranışların geliştirilmesi hedeflenmektedir. Çevre hakkında bilgi ile doğaya dair bilinmesi gereken her türden bilgi, çevresel sorunları ve bu sorunlara yönelik geliştirilen çözüm stratejileri gibi konular anlaşılmaktadır. Çevreye yönelik tutumlar ile çevresel sorunlara dönük geliştirilen tepkiler, öznel değer yargılarının etkisi, bireylerin çevresel sorunlara dair hazır bulunuşluk düzeyi ve çevreye yararlı davranışların gerçekleştirilmesine ilişkin pozitif ya da negatif tavır ve düşünceler anlaşılabilir. Çevreye yararlı davranışlar ise çevrenin korunmasına dönük olarak sergilenen gerçek davranışlardır (Erten, 2004). Nitekim bir kısım araştırmalar, çevre hakkında bilgi sahibi olmanın, çevreye yararlı davranışlar geliştirme üzerindeki etkisinin düşük kaldığını ve çevreye yönelik tutumların da çevreye yararlı davranışlar geliştirme üzerinde anlamlı bir etkide bulunmadığını göstermektedir. Çevre bilincine sahip kişi ile çevre ile dostane bir ilişki geliştiren, çevresel sorunlara kayıtsız kalmayarak kişisel çıkarlarını gerektiğinde çevre için ikinci planda görebilen kimse ifade edilmektedir (Baş, 2011). Bununla birlikte, çevre bilinci ile ilgili toplumsal bir bilinç düzeyine ulaşılabilmesi için küçük yaşta bireylerden başlanarak toplumun geneline dönük olarak çevre eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir (Eagles ve Demare, 1999). Ancak, toplumun farklı kesimlerinin çevre bilincini içselleştirme dereceleri farklılık göstereceğinden (Karataş, 2013) çevre eğitimlerine verilecek tepki ve duyarlılık seviyeleri de aynı olmayacaktır. Tablo 1'de bireylerin çevre bilincini içselleştirme düzeylerine yer verilmektedir.

Tablo 1: İnsanların Çevre Bilincini İçselleştirme Dereceleri

1. Düzey	Çevre-insan etkileşiminin, çevre sorunlarına sebep olduğunu bilmek, ancak ne kendi davranışlarını değiştirmek ne de başkalarının davranışlarını değiştirmesi yönünde çaba göstermemektir.
2. Düzey	Davranışlarını değiştirme yönünde harekete geçmeyip başkalarının davranışlarını değiştirmesi yönünde çaba göstermemektir ki bu ahlaki olmayan ve fırsatçı bir farkındalığı karşılamaktadır.
3. Düzey	Çevreyle olan etkileşimin sorumluluk bilinciyle kurgulanmasıdır.
4. Düzey	Kişinin sorumluluk bilinci ile hareket etmesinin yanı sıra, başkalarının da sorumluluk bilinci ile hareket etmesini sağlamaya çalışması, bunun için yetkili kurum ve kuruluşları ve bu kurum/kuruluşların organlarını uyarak sivil toplum inisiyatifleri içerisinde örgütlenmesidir.
5. Düzey	Çevre sorunlarının çözümüne dönük olarak maddi katkıda bulunma gerekliliğinin göz önüne alınmasıdır.

Kaynak: Kınacı ve diğerlerinin (2011) çalışmasından yararlanmıştır.

Çevre bilincine dönük eğitimin başladığı yer ailedir ve ilerleyen yıllarda diğer eğitim kademelerinde bu bilinç gelişmektedir. Aile, kitle iletişim araçları ve öğretmenlere ciddi sorumluluklar düşmektedir. Çevre eğitimi esas itibarıyla üç ortamda verilmektedir. Bunlar; ev, yerel topluluklar ve okuldur. İlk olarak ailenin kazanılan çevre anlayışı, okul öncesi temasta bulunulan yerel ortamlarda şekillenerek diğer kurumlarda gerçekleşen örgün eğitim yoluyla geliştirilmektedir. Okul öncesi eğitimde çizgi filmler, oyunlar, boyama kitapları, geziler, dramalar ve diğer etkinlik ve uygulamalarla çevre bilinci yerleştirilmeye çalışılmaktadır (Ekinci, 2015).

Dünya'da Çevre Bilinci

1960'ların sonundan itibaren ilk olarak Batı Dünyası ülkelerinde çeşitli çevre koruma yasaları gündeme gelmiştir (Sandbach, 1980). Amerika'da genel çevre yasası 1969'da "National Environmental Policy Act", İngiltere'de ise 1974 yılında "Control of Pollution Act" ismiyle çıkarılmıştır. Benzer şekilde, Japonya (1969), Norveç (1970), Danimarka (1972) ve Fransa (1976) çevre ile ilgili yasal düzenlemeye giden ilk ülkelerden olmuştur (Duru, 1995). Diğer yandan, İngiltere sanayi devrimini gerçekleştiren ilk ülke olduğu için çevreye olan ilgi ve bilincin çok daha eskiye dayandığı ve modern anlamdaki çevresel korumacılığın temel ilkelerinin İngiltere'den dünyaya yayıldığı ifade edilmektedir (Cansaran ve Yıldırım, 2008).

Sonraki yıllarda gelişmiş ülkelerde konu ile ilgili politikaları geliştirmek üzere resmi kuruluşlar da kurulmuştur. UNEP'in (United Nations Environment Programme) 1976 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre, 70 ülkede çevre yönetimi ile ilgili merkezi bir örgütlenme bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde mevcut çevresel yaklaşımlar daha fazla önem kazanmıştır. Zira bu ülkelerde sanayileşme, gelişmiş ülkelerdeki düzeyine henüz ulaşmamış ve sanayi üretiminin ilerlemesi uğruna çevresel kaynaklar henüz tamamen tüketilmemiştir. Dolayısıyla bu ülkelerde çevreye dair bilincin yerleştirilmesi, bu ülkelerin gelişmiş ülkelerin önceden düşmüş olduğu hatalara düşmesini önleyebilecektir (United Nations, 1987; Kahraman ve Türkay, 2004).

Bugün çevreci gönüllü kuruluşlar, pek çok ülkede etkin bir güç mekanizmasına dönüşmüş durumdadırlar. Üye sayılarının her geçen gün artması, bu tür örgütlerin güçlenmelerinde oldukça etkili olmuştur. Çevreci kuruluşlar yalnızca, ulusal hükümetin çevre konusundaki politikalarına ve almaları gereken önlemlere ilişkin kamuoyu oluşturmakla kalmayıp; politik karar alma sürecini de doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedirler. Bu inisiyatiflerin, ulusal ölçekte hükümetlerin almış olduğu pek çok karara etkide bulunmaları ve uluslararası alanda Birleşmiş Milletler gibi uluslararası organizasyonların çeşitli organlarında gözlemci statüsünde bulunmaları bu duruma örnek olarak verilebilecektir (Duru, 1995). Doğayı koruma ve ekolojik yaşamı temel alan konularda ve uluslararası anlamda toplumların çevresel bilinç düzeyinin artmasına katkıda bulunma amacı güden bu kuruluşların bazıları şu şekildedir (Cappellaro vd., 2011): Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (ECE), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO).

Türkiye'de Çevre Bilinci

Türkiye'de çevre hareketinin başladığı 1970'li yıllarda çevre bilincinin yerleşmesi ve yaygınlaşmasında önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde ilk kez, güçlü ve etkili olmamakla birlikte çevresel değerler adına tepkiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yıllarda, Batı Dünyası'nda çevre adına yürütülen hareketlerin sayısının ve gerçekleştirilen etkinliklerin verimliliğinin artırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Türkiye'de çevresel bilinçlenme ile ortaya çıkan ilk somut adımlar, yerel çevre sorunlarına çözüm bulunmasına yönelik olarak atılmıştır (Cansaran ve Yıldırım, 2008). Ülkemizde doğal ve çevresel varlıkların korunması konusunda pek çok yasa, yönetmelik ve yasa gücünde kararname çıkarılmıştır. Çevre bilinci ve koruma çok yönlü ve farklı boyutları olan bir süreç olduğu için mevzuata dönük yapılan düzenlemelerde farklı kurum ve kuruluşlar çevreyi korumak, geliştirmek ve bilinç düzeyini arttırmak için görevlendirilmiştir (Güney, 2003).

Türkiye’de ilk kez 1982 Anayasası’nda çevre konusuna yer verilmiş ve 1983 yılında Türkiye’nin ilk Çevre Kanunu kabul edilmiştir. Çevre Kanunu’nda kirleten öder prensibi benimsenmiş ve çevre ile ilgili birtakım tanımlamalar yapılmıştır. Çevre ile ilgili faaliyetlerde bulunmak üzere kurulan Çevre Müsteşarlığı 1978 yılında çalışmalarına başlamıştır. Çevre Müsteşarlığı ilerleyen yıllarda Çevre Genel Müdürlüğü’ne dönüştürülmüş, daha sonra Çevre Bakanlığı’na bağlanarak yeniden müsteşarlık seviyesinde hizmet vermeye devam etmiştir. Çevre konusunda gelecek vizyonunun oluşturulmasında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanmakta olan beş yıllık kalkınma planları önemli görevler üstlenmiştir. 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda çevre üzerinde detaylı bir şekilde durulmamış olsa da 1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Ulusal Çevre Politikası belirlenmiş ve çevrenin önemi vurgulanmıştır (Yüksel, 2011).

Türkiye’de çevre ile ilgili olarak yürürlükte olan yasalardan bazıları; 2872 Sayılı Çevre Kanunu, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 6831 Sayılı Orman Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu şeklinde sıralanabilmektedir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2025). Diğer taraftan, çevre bilincinin yerleşmesinde ve çevre korumada etkin faaliyet yürüten kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kurum ve kuruluşların bazıları şunlardır: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye), Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD), Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı (TEMA), Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL), Kuş Araştırmaları Derneği (KAD), Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO), Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK).

Çevre Bilincinin Kazandırılması ve Çevre Eğitimi

Çevre bilinci, genel düzeydeki çevre bilgisini, belirli bir çevresel soruna yönelik uzmanlık bilgisini ve çevresel sorunlara karşı duyarlı davranma istekliliğini kapsamaktadır. Okul eğitiminde öğrenilen çevre bilgisinin ve yetişkinlikte edinilen çevre hassasiyetine dönük tutumun geliştirilerek çevresel bilinç düzeyinin artırılması ve aynı zamanda ekolojik bir yaşam tarzının benimsenmesi çevre bilincinin kazandırılmasında önem arz etmektedir. Çevre bilincinin kazandırılması süreci, süreç içerisinde yer alan paydaşlar ile birlikte aşamalar halinde üç soru başlığı ile özetlenmiştir (UNEP, 2021):

1. Toplumu oluşturan üyelerin, çevreye karşı tutum ve bilincini kim/ler şekillendirir? (Ebeveynler, öğretmenler, iş arkadaşları, liderler, medya, din adamları, bilim adamları, politikacılar),
2. Toplumu oluşturan üyelerin, çevre konusunda bilinçlenmesi ve farkındalık düzeyinin artırılması nerede/lerde oluşur ve şekillendirilir? (Aile evi, yeşil alanlar, okullar, yükseköğretim kurumları, ibadet yerleri ve dini organizasyonlar, mesleki çevre ve iş yeri, dernekler),
3. Çevresel kamuoyunun bilinç düzeyini artıran ve şekillendiren etken/ler nelerdir? (Okullar ve bilimsel kitaplar, kitle iletişim araçlarıyla iletilen mesajlar, günlükler, popüler ve uzman basın, televizyon ve radyo programları, belgesel filmler de dâhil olmak üzere filmler, internet, kişisel deneyim ve gözlemler, çevre kuruluşlarında gerçekleştirilen çalışmalar, ailenin sosyal refah düzeyi).

Toplumda çevre bilincinin oluşması süreci; kültürel, etnik ve dini olgular, aile yapısının örgütlenme şekli, mesleki ve sosyal yaşam, eğitimin türü ve seviyesi dâhil olmak üzere birçok faktörden etkilenen dinamik bir süreç olarak özetlenebilmektedir (UNEP, 2021). Diğer taraftan, çevre bilincini kazanmış bir topluma ulaşılabilmesi için küçük yaşlardan itibaren toplumun tüm bireylerine çevre eğitimi ile bu bilincin aşılması gerekmektedir. Toplumun istenilen düzeyde çevre bilincine sahip olabilmesi ancak etkili eğitim programlarıyla mümkün olabilecektir (Karataş, 2013).

Çevre eğitimi, insanlığın doğal çevreyle olan ilişkisi üzerine kurulmuş ve doğal çevrenin korunması, koruma yöntemlerinin neler olduğu, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının nasıl mümkün olabileceği gibi konulara odaklanan iyi programlanmış bir disiplindir (Venkataraman, 2009). Çevre eğitimine ilişkin ulusal ve uluslararası anlamda 1972 Stockholm Bildirgesi’nden başlayarak istikrarlı bir gelişim sürecinden bahsedebilmek mümkündür. Stockholm Deklarasyonu, ikili ve çok taraflı düzenlemeleri vurgulayan, çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için 24 ilke önermiştir. İlkelerin büyük çoğunluğunda çevre yönetimi mevzuatı üzerine odaklanılmış, 19. ilkede ise ilkokuldan yetişkinliğe çevre eğitiminin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Çevre eğitiminin önem kazanmasında en büyük adımlardan bir tanesi de Tiflis’te gerçekleşen Hükümetler arası Çevre Eğitimi Konferansıdır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından desteklenen bu konferans, resmi uluslararası çevre eğitiminin başlangıç noktalarından biri olarak kabul edilmektedir (Wright, 2002). Sürdürülebilir bir geleceğe ulaşılabilmesi ve çevre ile ilgili sorunların çözülmesinin temel noktası çevre eğitimine dayanmaktadır. Eğitim, doğal çevreye ilişkin sorunların kısa vadeli çözümü için fayda sağlamakla

birlikte esas itibariyle, geleceğe dair gerçekleştirilmek istenen hedefler için sahip olunan en güçlü yönlerden bir tanesidir (Matsuura, 2004).

YÖNTEM

Araştırmada nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup birincil verilere ulaşmada anket tekniği kullanılmıştır. Keşfedici ve betimleyici bir araştırma özelliği gösteren çalışmada katılımcıların çevresel bilinç düzeylerine ilişkin elde edilen veriler, sosyodemografik değişkenlere göre gruplar arası ilişki düzeyinde ölçümlenmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, araştırma sorusuna ve amacına uygun olarak iki devlet üniversitesinin Turizm Fakültesi'nde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerinin tamamıdır. Araştırmada, evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmaması, zaman ve maliyet kısıtları nedeniyle örneklem seçim yoluna başvurulmuştur. Örneklem yöntemi olarak, amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme türünde, örneklem araştırmacı tarafından evrenin özelliklerine dair sahip olduğu bilgilere bağlı olarak seçilmektedir. Dolayısıyla örneklem, gelişigüzel ya da rastlantısal olarak değil araştırmanın amacı doğrultusunda evrenin özelliklerine göre belirlenmektedir (Şavran, 2009). 2021 akademik yılında araştırmanın evrenini oluşturan iki devlet üniversitesinin Turizm Fakültesi'nde kayıtlı toplam lisans öğrencisi sayısı yaklaşık 750'dir. Evrenin büyüklüğüne göre örneklem sayısı hesaplamada; %5 hata payına göre 254, %10 hata payına göre ise 85 örneklem sayısının yeterli olduğu belirtilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014).

Anket Formuna İlişkin Bilgiler

Araştırmada kullanılan çevre bilincine ilişkin ölçek, Sezmez'in (2018) hazırladığı ve pilot uygulama ile ön teste tabi tutarak iç tutarlılığını test ettiği çalışmasından alınmıştır. Anket formunun ilk bölümünde katılımcılara cinsiyet, medeni durum, yaş, anne ve babanın eğitim durumu, hayatlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer sosyodemografik sorularının yanı sıra çevre eğitimi alıp almadıkları ve çevre eğitimi alanlara bu eğitimin yeterli gelip gelmediği soruları yöneltilmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde, 5'li likert tipi 22 ifadeli çevre bilinci ölçeğine yer verilmiştir. Likert ölçeğinde yanıt seçenekleri; 1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum ve 5=tamamen katılıyorum şeklinde düzenlenmiştir.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada, Turizm Fakültesi öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı temel sorusundan hareket edilmiş ve sosyodemografik değişkenler ile araştırmanın kapsamı genişletilmiştir. Bu doğrultuda, oluşturulan hipotezlere aşağıda yer verilmiştir:

H1: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

H2: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

H3: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

H4: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, annelerinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

H5: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, babalarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

H6: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

H7: Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, çevre eğitimi dersi alıp almadıklarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Araştırmanın birincil verileri, çevrim içi platformda anket uygulamalarına yönelik özel olarak hazırlanmış bir web sitesi yardımıyla toplanmıştır. 2021 yılı mayıs ayında iki devlet üniversitesinin Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören 184 öğrenci çalışmaya katılmayı kabul etmiş ve araştırma anketi için hazırlanmış bağlantı adresi aracılığıyla soruların yer aldığı sayfaya yönlendirilmiştir. 20 katılımcı anketi eksik ya da hatalı doldurmuş olup, toplamda 164 adet kullanılabilir anket formu elde edilmiştir.

İlgili ölçek ile katılımcıların çevresel bilinç düzeyleri kapsamında; doğal kaynakları tasarruflu kullanıp kullanmadığı, hava, su, toprak ve genel olarak çevrenin temizliğine verdikleri önem, ekolojik denge ve doğal çevrenin geleceği gibi konulardaki düşünceleri öğrenilmek istenilmiştir. Elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve verilerin analiz edilebilmesi için sosyal bilimler araştırmalarında kullanılan uygun bir istatistiksel analiz programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel bilgilere ilişkin frekans dağılım tablosuna ve hipotezlerin test edilebilmesi için farklılığın ölçülmesinde kullanılan bağımsız örneklem (t) ve tek yönlü varyans/ANOVA (F) analizi tablolarına yer verilmiştir.

BULGULAR

Güvenirlilik ve Geçerlik Analizine İlişkin Bulgular

Çevre bilinci ölçeğine ilişkin 22 ifadenin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) ortalama değeri 0,835 ve standardize edilmiş güvenirlik katsayısı değeri 0,834 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ölçeğe ilişkin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı 0,758 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin kabul edilebilir sınırlar içerisinde yüksek düzeyde güvenilir ve geçerli olduğunu ortaya koymuştur (Sekaran, 2000).

Tanımlayıcı İstatistiklere İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ve çevre eğitimi dersi alıp almamalarına ilişkin tanımlayıcı istatistiksel veriler, Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistiklere İlişkin Frekans Dağılımları

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	87	53,0
	Erkek	77	47,0
Medeni durum	Bekâr	128	78,0
	Evli	36	21,9
Yaş	18-25	104	63,4
	26-38	51	31,1
	39-57	9	5,5
Ebeveyn (anne) eğitim durumu	Okuryazar	12	7,3
	İlkokul mezunu	67	40,9
	Ortaokul mezunu	31	18,9
	Lise mezunu	30	18,3
	Üniversite ve üstü	24	14,6
Ebeveyn (baba) eğitim durumu	Okuryazar	5	3,0
	İlkokul mezunu	61	37,2
	Ortaokul mezunu	32	19,5
	Lise mezunu	29	17,7
	Üniversite ve üstü	37	22,6
Yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer	Kasaba/Köy	29	17,7
	İlçe	21	12,8
	Şehir	53	32,3
	Büyükşehir	61	37,2
Çevre eğitimi konularını içeren dersler alıp/almadıkları	Evet	58	35,4
	Hayır	106	64,6
Ders almış olanlar için alınan derslerin yeterli olup/olmadığı (bir önceki soruya evet cevabı veren 58 kişinin yanıtladığı soru)	Evet	15	9,1
	Kısmen	30	18,3
	Hayır	13	7,9
Toplam		164	100,0

Tablo 2’ye göre katılımcıların %53’ünün kadın, %78’inin bekâr, %63,4’ünün 18-25, %31,1’inin 26-38, %5,5’inin ise 39-57 yaş aralığındaki kimselerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların ebeveynlerinden annelerinin %7,3’ünün okuryazar olduğu, %40,9’unun ilkokul, %18,9’unun ortaokul, %18,3’ünün lise, %14,6’sının da üniversite ve üstü mezuniyet derecesine sahip olduğu; babalarının %3’ünün okuryazar olduğu, %37,2’sinin ilkokul, %19,5’inin ortaokul, %17,7’sinin lise ve 22,6’sının da üniversite ve üstü mezuniyet derecesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, katılımcıların büyük çoğunluğunun hayatının büyük bölümünü şehir (%32,3) ve büyükşehirde (%37,2) geçirdiği ve çoğunluğunun üniversite eğitimlerinde çevre eğitimi ile ilgili ders almadığı (%64,6) görülmektedir. Çevre eğitimi dersi alan Turizm Fakültesi öğrencilerinin (%35,4) ise %18,3’ü almış oldukları çevre eğitimini kısmen yeterli ve yalnızca %9,1’i aldıkları eğitimi yeterli bulmuştur. Geriye kalan %7,9’u ise aldıkları çevre eğitiminin kendileri için yeterli gelmediğini ifade etmiştir.

Hipotezlerin Test Edilmesi

Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde parametrik testlerden bağımsız örneklem (t) ve tek yönlü varyans analizi (F) testlerinin kullanılabilmesi için araştırma verilerinin normal dağılım göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda, yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri, verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmasıdır. Çarpıklık ve basıklık oranı değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında olması halinde veriler normal dağılıma sahip olduğu belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2020). Araştırma verilerinden elde edilen normallik testi sonuçlarına göre ölçekte yer alan 22 ifadeye ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 aralığında yer aldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, veri setinin parametrik analiz tekniklerinin uygulanmasına uygun olduğu anlaşılmıştır. Bu kısımda, hipotezlerin test edilmesine ilişkin bağımsız örneklem (t) ve ANOVA (F) testi tablolarına yer verilmiştir.

Tablo 3: Cinsiyetin Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bağımsız Örneklem (t) Testi Sonucu

Cinsiyet	n	a.o.	s.s.	t	p
Kadın	87	78,75	9,251	0,019	0,945
Erkek	77	78,73	8,729		

Tablo 3'ten öğrencilerin çevresel bilinç düzeylerinin, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmış ($t=0,019$ $p>0,05$) ve Hipotez 1 reddedilmiştir. Erkek (a.o.=78,73) ve kadın (a.o.=78,75) öğrencilerin yüzdesel oranları yakınlık göstermiş, ancak bulgular bir grup lehine anlamlı farklılık ortaya koymamıştır.

Tablo 4: Medeni Durumun Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bağımsız Örneklem (t) Testi Sonucu

Medeni Durum	n	a.o.	s.s.	t	p
Bekâr	128	79,21	8,761	1,251	0,582
Evli	36	77,09	9,675		

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan Turizm Fakültesi lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri üzerinde medeni durum değişkeninin anlamlı etkisinin olmadığı saptanmış ($t=1,251$ $p>0,05$) ve Hipotez 2 reddedilmiştir. Bekârların (a.o.=79,21) tutum puanı evlilerin (a.o.=77,09) tutum puanından yüksek çıksa da sonuç bekârlar lehine anlamlı farklılık doğurmamıştır.

Tablo 5: Yaşın Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Tek Yönlü Varyans (F) Testi Sonucu

Yaş	n	a.o.	s.s.	F	p
18-25	104	78,24	8,487	2,470	0,088
26-38	51	80,58	9,321		
39-57	9	74,12	11,157		

Araştırmaya katılan öğrencilerin farklı yaş grubunda olmalarının çevresel bilinç düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık etkisi oluşturmadığı Tablo 5'ten anlaşılmaktadır ($F=2,470$ $p>0,05$). Buna göre, Hipotez 3 reddedilmiştir. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumunun çevresel bilinç düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık etkisi oluşturup oluşturmadığına ilişkin bulgulara Tablo 5 ve 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6: Ebeveyn (Anne) Eğitim Durumunun Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Tek Yönlü Varyans (F) Testi Sonucu

Anne Eğitim Durumu	n	a.o.	s.s.	F	p
Okuryazar	12	78,32	4,996	1,337	0,259
İlkokul mezunu	67	77,46	8,862		
Ortaokul mezunu	31	79,85	8,421		
Lise mezunu	30	78,00	9,473		
Üniversite ve üstü	24	82,04	10,499		

Tablo 6'ya göre katılımcıların annelerinin eğitim durumu, çevresel bilinç düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık etkisi oluşturmamış ($F=1,337$ $p>0,05$) ve Hipotez 4 reddedilmiştir.

Tablo 7: Ebeveyn (Baba) Eğitim Durumunun Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Tek Yönlü Varyans (F) Testi Sonucu

Baba Eğitim Durumu	n	a.o.	s.s.	F	p
Okuryazar	5	69,26	8,697	2,672	0,034
İlkokul mezunu	61	78,97	8,517		
Ortaokul mezunu	32	76,42	9,365		
Lise mezunu	29	81,09	7,418		
Üniversite ve üstü	37	79,82	9,730		

Tablo 7 incelenecek olursa, araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının eğitim durumunun çevresel bilinç düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık etkisi oluşturduğu ($F=2,672$ $p<0,05$) ve katılımcıların ebeveynlerinden babalarının eğitim durumu farklılıklarının, çevresel bilinç düzeylerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla, "Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, babalarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir" hipotezi (Hipotez 5) geçerliliği ispatlanarak kabul edilmiştir. Bulgulara göre, babası okuryazar (a.o.=69,26), ortaokul (a.o.=76,42) ya da ilkokul mezunu (a.o.=78,97)

olan katılımcıların babası lise (a.o.=81,09) ya da üniversite mezunu (a.o.=79,82) olanlara oranla çevresel bilinç düzeylerinin nispeten düşük düzeyli olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 8: Yaşamlarının Büyük Bölümünü Geçirdikleri Yerin Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Tek Yönlü Varyans (F) Testi Sonucu

Yaşanılan Yer	n	a.o.	s	F	p
Kasaba/Köy	29	79,27	6,675	1,289	0,280
İlçe	21	75,54	8,971		
Şehir	53	78,40	9,054		
Büyükşehir	61	79,89	9,764		

Tablo 8'den katılımcıların çevresel bilinç düzeyi üzerinde yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer değişkeninin anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmadığı saptanmış ($F=1,289$ $p>0,05$) olup Hipotez 6 reddedilmiştir. Kasaba ya da köyde (a.o.=79,27) ilçe (a.o.=75,54), şehir (a.o.=78,40) veya büyükşehir de (a.o.=79,89) yaşayanların yüzdesel oranları arasında farklılıklar olduğu görünse de bu durumun katılımcıların çevresel bilinç düzeylerini etkilemediği anlaşılmıştır.

Tablo 9: Çevre Eğitimi Dersi Alıp Almayanların Çevresel Bilinç Düzeyi Üzerindeki Etkisine İlişkin Bağımsız Örneklem (t) Testi Sonucu

Çevre Eğitimi	n	a.o.	s	t	p
Evet	58	79,51	8,911	0,809	0,791
Hayır	106	78,32	9,035		

Tablo 9'dan anlaşılabacağı üzere araştırmaya katılan öğrencilerin çevre eğitimi dersi alıp almama durumları, çevresel bilinç düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark etkisi ortaya koymamış ve ($t=0,809$ $p>0,05$) Hipotez 7 reddedilmiştir. Dolayısıyla bulgular, ders alan ya da almayan gruplardan herhangi biri lehine olumlu bir değişiklik göstermemiştir.

SONUÇLAR

İnsanın barınma, güvenlik, besin gibi temel ihtiyaçlarını ve eğlenme, yaşamdan zevk alma gibi ikincil ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ya da diğer bir deyişle kaliteli ve sürekli olarak karşılayabilmesi çevre ile kurduğu dostluk ilişkisine bağlıdır. İnsan-çevre ilişkisi insanlık tarihiyle başlamaktadır ancak doğal çevre üzerindeki yıkım özellikle 19. yy. sonunda başlayan sanayi devrimi ile bir hayli hızlanmış ve insanın doğaya karşı beslediği iyimserlik, insanlar tarafından yavaş yavaş yok edilmeye başlanmıştır. Çevre sorunları ile ortaya çıkan çevre kirliliği 1970'li yıllarda küresel ölçekte tüm ulusları ilgilendiren bir sorun olarak dikkate alınmaya başlanmıştır (Sezmez, 2018). Dolayısıyla, 20. yy.'ın son çeyreğine gelindiğinde tüm dünyada çevre bilinci oluşmaya başlamıştır. Nitekim, 21. yy.'da çevre bilinci, artık bir seçenek ya da proje olmaktan çıkmış ve gelecek kuşaklar için kritik bir görev haline gelmiştir.

Bu noktadan hareketle araştırmada iki devlet üniversitesinin Turizm Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin çevresel bilinç düzeyleri, sosyodemografik değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan Turizm Fakültesi lisans öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyleri, cinsiyet, medeni durum, yaş, annelerinin eğitim durumu, yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer ve çevre eğitimi dersi alıp almamalarına göre değişiklik göstermemiş, yalnızca babalarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Bu doğrultuda, araştırma hipotezlerinden; Hipotez 1, 2, 3, 4, 6 ve 7 numaralı hipotezler ispatlanamamıştır. Katılımcıların babalarının eğitim durumunun çevresel bilinç düzeyleri üzerindeki etkisine ilişkin oluşturulmuş Hipotez 5 ise ispatlanarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin %64,6'sı üniversitede çevre eğitimi dersi almadıklarını belirtmiştir.

Erdal ve diğerleri (2013) tarafından konu ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin %64'ünün çevre ile ilgili konularda bilinçli olduğu buna karşın %36'sının bilinçsiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, aynı araştırmada öğrencilerin yaklaşık %65'i üniversitelerde çevre dersinin zorunlu bir ders olarak okutulması gerektiğini savunmuştur. Bu bulgular ile mevcut araştırma bulguları birleştirildiğinde; çevre eğitimi ile ilgili derslerin turizm fakültesi öğrencilerinin ders müfredatlarında daha fazla yer almasının bir gereklilik olduğu anlaşılmaktadır. Yine benzer şekilde Keleş ve diğerlerinin (2010) öğretmen adaylarına yönelik gerçekleştirdiği araştırmada, doğa eğitimi programının çevre bilincine, çevre ile ilgili olumlu turum ve davranışlara önemli ölçüde etki ettiği tespit edilmiştir. Nitekim, araştırma bulguları göstermektedir ki çevre ile ilgili yapılacak eğitim faaliyetlerinin çevre bilincinin gelişimine ve sürekliliğine katkıda bulunduğu ilişkin görüş dikkate alınmalı ve bu konuda eğitim müfredatlarının gelişimi sürdürülmelidir.

Diğer taraftan, Kılıç ve İnal'ın (2010) çalışmasında yüksek öğretimde alınan eğitimin öğrencilerin çevreye ilişkin yaklaşımlarını etkilediği ancak bu eğitimin çevreci davranışlar ortaya çıkarmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular ile mevcut araştırmada üniversite öğrencilerinin çevre eğitimi dersi alıp almama durumlarına göre çevresel bilinç düzeylerinin değişmediğine dair ortaya çıkan bulgunun paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Kılıç ve İnal'ın (2010) araştırmasında üniversite öğrencilerinin üniversitede almış oldukları eğitimin çevreye dönük

yaklaşımlarının değişmesine neden olduğu ancak, çevreci davranışlar geliştirmelerini sağlamadığı ve bu araştırmada öğrencilerin çevre eğitimi dersi almış olsalar da çevresel bilinç düzeylerinin değişmemesi çevre eğitimlerinin zihinsel dönüşümü istenen düzeyde gerçekleştirmediği ve pratikte sergilenen davranışları değiştiremediği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, turizm fakültelerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirilen çevre eğitimlerinin, çevresel bilinç düzeylerinin ve çevreci davranışlarının gelişimine katkı sağlayacak biçimde iyileştirilmesi önerilmektedir.

Araştırmada yalnızca turizm fakültelerinin lisans öğrencileri evren olarak seçilmiş ve dolayısıyla araştırma, sınırlı sayıda örneklem üzerinde gerçekleştirilmiş olup araştırma için belirlenen süre ve bütçe araştırma sahasının genişlemesine imkân vermemiştir. Ayrıca, ilgili fakülte öğrencilerinin sınıf, bölüm ya da akademik düzey farklılığına ilişkin karşılaştırma yapılması amaçlanmadığından bu sorulara anket formunda yer verilmemiştir. Araştırmada esas itibarıyla konuya dair mevcut durum ortaya konmak istendiği için farklı değişkenlere ya da istatistiksel çözümlemelere de yer verilmemiş olup bu durum, araştırmanın önemli sınırlılıklarından bir tanesini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Baş, O. (2011). Ortaöğretim kurumlarında çevre bilincinin yöneticiler ve öğretmenler tarafından algılanma ve benimsenme düzeyi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cansaran, D. (2014). Çevre bilinci düzeyini belirlemeye yönelik uygulamalı bir çalışma: Merzifon Meslek Yüksekokulu örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-74.
- Cansaran, A., ve Yıldırım, C. (2008). Su ve toprak kaynakları. (Ed.: Bozkurt, C.) *Çevre Eğitimi* içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cappellaro, E., Ünal Çoban, G., Akpınar, E., Yıldız, E. ve Ergin, Ö. (2011). Yetişkinler için yapılan uygulamalı çevre eğitimine bir örnek: su farkındalığı eğitimi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8(2), 157-173.
- Duru, B. (1995). Çevre bilincinin gelişim sürecinde Türkiye'de gönüllü çevre kuruluşları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eagles, P.F. ve Demare, R. (1999). Factors influencing children's environmental attitudes. *The Journal of Environmental Education*, 30(4), 33-37.
- Erdal, H., Erdal, G., ve Yücel, M. (2013). Üniversite öğrencilerinin çevresel bilinç düzeyi araştırması: Gaziosmanpaşa Üniversitesi örneği. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (4), 57-65
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir? Çevre eğitimi nasıl olmalıdır?. *Çevre ve İnsan Dergisi*, (65).
- Ekinci, N. (2015). Toplumda çevre bilinci oluşturmada medyanın rolü: meke gölü örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erman, M. A. (2013). Etkin çevre bilincinin yerleştirilmesinde aile, okul ve sosyal yaşam alanının etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gök, A. ve Türk, M. (2011). Perakendeci işletmelerde çevreyi koruma bilinci üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 16(2), 125-152.
- Güney, E. (2003). *Çevre ve insan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2004). *Turizm ve çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karataş, A. (2013). Çevre bilincinin geliştirilmesinde çevre eğitiminin rolü ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi örneği (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, Ö., Uzun, N. ve Varnacı Uzun, F. (2010). Öğretmen adaylarının çevre bilinci, çevresel tutum, düşünce ve davranışlarının doğa eğitimi projesine bağlı değişimi ve kalıcılığının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), 384-401.
- Kılıç, S. ve İnal, M. E. (2010). Yükseköğretimde çevre eğitimi alan ve almayan öğrencilerde çevre bilinci: Niğde Üniversitesi örneği. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 70-83.
- Kınacı, B., Pehlivan, N. A. ve Seyhan, G. (2011). *Turizm ve çevre*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Matsuura, K. (2004). Why education and public awareness are indispensable for a sustainable future. Education for a sustainable future: Commitments and partnerships, 27-31.

Mevzuat Bilgi Sistemi. (2025). T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/#kanunlar>

Palmer, J. A. (1998). *Environmental education in the 21st century: Theory, practice, progress and promise*. New York: Routledge Publishing.

Sandbach, F. (1980). *Environment, ideology and policy*. Oxford: Basil Blackwell Publisher.

Sekaran, U. (2000). *Research methods for business: A skill building approach*. New York: John Wiley and Sons Publication.

Sezmez, T. (2018) Çevre bilincinin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi: Edirne, Uzunköprü ilçesi örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şavran, T. G. (2009). Sosyolojide nicel ve nitel araştırma yöntemleri. (Ed.: Suğur. N.) *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2020). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (Çev. Ed.: Baloğlu, M.), Orj.: Using multivariate Statistics. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Venkataraman, B. (2009). Education for sustainable development. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51(2), 8-10.

Wright, T. S. (2002). Definitions and frameworks for environmental sustainability in higher education. *Higher Education Policy*, 15(2), 105-120.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yüksel, O. (2011). Türkiye'de çevre bilincinin oluşması. <https://politikakademi.org/2011/03/turkiyede-cevre-bilincinin-olusmasi/> adresinden alındı (E.T.: 17 Mayıs 2021).

UNEP, (2021). UN Environment strategy for environmental education and training. <http://www.unep.or.jp/ietc/Publications/techpublications/TechPub-11/4-2.asp> adresinden alındı (E.T.: 17 Mayıs 2021).